

5. Murodov, D. (2020). "Globalizatsiya va ta'lim: O'zbekiston kontekstida. O'zbekiston ta'limi va tarbiyasi", 4(2), 12-19.
6. Jalilova, G. (2018). "Globalizatsiya jarayonida ta'lim tizimining o'zgarishi. Ta'lim va innovatsiyalar", 5(3), 67-74.
7. Tojiev, M. (2022). "Ta'lim va globalizatsiya: O'zbekiston misolida". O'zbekiston davlat universiteti ilmiy jurnali, 12(4), 80-87.
8. Held, D., & McGrew, A. (2002). Globalization Theory: Minefields and Gulf Streams. *Globalization*, 1(1), 5-21.
9. Marginson, S. (2014). The worldwide trend to high participation higher education: Dynamic and differential. *Higher Education*, 12(1), 147-162.

ZAMONAVIY JARAYONDA JALOLIDDIN MIIRTOJIYEV IJODINING O'RNI

Axatova Zohira Aktam qizi

*San'atshunoslik va muzeyshunoslik fakulteti, San'atshunoslik: tasviriy va
amaliy san'at yo'nalishi, 3 bosqich talabasi*

Annotatsiya: *Jaloliddin Mirtojiyevning “Zahiriddin Muhammad Bobur” va “Alisher Navoiy” asarlaridagi obrazlarning hayoti, siyratlari haykalning ishlanish bosqichlari va ushbu vaqt davomida kechgan qizg'in jarayonlar muhim tadqiqotlar olib borilgan. Jaloliddin Mirtojiyevning “Zahiriddin Muhammad Bobur” hamda “Alisher Navoiy” asarlari badiiy ifoda vositasi asosida tahlil qilingan. Bu asarlar Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur merosining xalqaro miqyosda o'rganilishi va baholanishini yoritib beradi.*

Kalit so'zlar: *Jaloliddin Mirtojiyev, Haykaltaroshlik, Zahiriddin Muhammad Bobur, Alisher Navoiy, Andijon.*

THE ROLE OF JALOLIDDIN MIRTOJIYEV'S ART IN THE MODERN ERA

Axatova Zohira Aktam qizi,

*Faculty of Art Studies and Museology, 3rd-year student, Art Studies: Fine and
Applied Arts*

Abstract: *Jaloliddin Mirtojiyev's works “Zahiriddin Muhammad Bobur” and “Alisher Navoiy” explore the lives and characteristics of these historical figures, focusing on the process of creating their sculptures and the intensive artistic stages involved. These works are analyzed through artistic expression techniques,*

shedding light on the international recognition and study of Navoiy and Zahiriddin Muhammad Bobur's legacy.

Keywords: *Jaloliddin Mirtojiyev, Sculpture, Zahiriddin Muhammad Bobur, Alisher Navoiy, Andijan.*

РОЛЬ ТВОРЧЕСТВА ДЖАЛОЛИДДИНА МИРТОЖИЕВА В СОВРЕМЕННОМ ПРОЦЕССЕ

Ахатова Зохира Актам кизи,

*Факультет искусствоведения и музееведения, 3-й курс, направление
«Искусствоведение: изобразительное и прикладное искусство»*

Аннотация: *В произведениях Джалолиддина Миртожиева «Захириддин Мухаммад Бабур» и «Алишер Навои» рассматриваются жизнь и характеры этих исторических личностей, особое внимание уделяется процессу создания их скульптур и творческим этапам работы. Эти произведения анализируются с точки зрения художественного выражения, освещающая международное изучение и оценку наследия Навои и Захириддина Мухаммада Бабура.*

Ключевые слова: *Джалолиддин Миртожиев, скульптура, Захириддин Мухаммад Бабур, Алишер Навои, Андижан.*

KIRISH

O'zbek haykaltaroshlik san'ati o'zining boy an'analari va zamonaviy yondashuvlari bilan ajralib turadi. Ushbu sohada o'ziga xos ijodi bilan tanilgan san'atkorlardan biri – Jaloliddin Mirtojiyevdir. U o'zbek madaniy merosini yodgorlik san'ati orqali aks ettirishga katta hissa qo'shgan, tarixiy va ma'rifiy shaxslarning siymolarini ulug'lashga bag'ishlangan ko'plab asarlar yaratgan. Mirtojiyevning ijodi realizm va ramziy ifodaning uyg'unligi bilan ajralib turadi. Uning haykaltaroshlik uslubi tafsilotlarga yuksak e'tibor, kompozitsion uyg'unlik va obrazlarning ma'naviy chuqurligi bilan tavsiflanadi. Xususan, u yaratgan Alisher Navoiy, Amir Temur, Bobur va boshqa tarixiy shaxslar haykallari o'zbek san'atining yuksak namunalaridan sanaladi.

ASOSIY QISM

Jaloliddin Mirtojiyev 1954 yil Toshkent shahrida tug‘ilgan. 1972 yilda Benkov nomli Respublika rassomlik bilim yurti haykaltaroshlik bo‘limini F.I.Grienko rahbarligida bitirgan. 1977 yilda A.Ostrovskiy nomli Toshkent Teatr va rassomchilik institutini tamomlagan. Uning Respublikamiz viloyatlaridagi mashhur tarixiy siymolar, o‘zbek allomalari va taniqli adiblariga bag‘ishlangan monumental asarlari bugungi kunda Vatanimiz ko‘rkiga ko‘rk qo‘shib turibdi.

Zahiriddin Muhammad Bobur (Andijon), Cho‘lpon, Xotira maydonidagi Motamsaro ona (Andijon), Abdurauf Fitrat (Buxoro), Abdulla Qodiriy, G‘afur G‘ulom, Elbek (Toshkent viloyati), Motamsaro ona (Farg‘ona) haykallari, shuningdek, 2006 yilda Qarshi shahrining 2000 yillik yubileyiga bag‘ishlangan “El-yurt tayanchi” kompozitsion asari, Toshkent shahridagi Zulfiyaxonimga bag‘ishlangan haykal shular jumlasidandir. Moskva (2002), Tokio (2004) va Bokudagi (2008) A.Navoiy, Xitoydagi (Chanchun) Kamoliddin Behzod (2003), Rigadagi Mirzo Ulug‘bek (2004) va Abu Ali Ibn Sino (2006), Qohiradagi Al-Farg‘oniy (2007) kabi monumental asarlari badiiy qadriyati bilan milliy haykaltaroshlikda erishilgan muvaffaqiyatlarini butun dunyoga tanitdi. Jaloliddin (Ravshan) Mirtojiyev san‘atga qo‘shgan hissasi uchun bir qator davlat mukofotlari bilan taqdirlangan. Jaloliddin Mirtojiyevning Respublikamiz viloyatlaridagi mashhur tarixiy siymolar, o‘zbek allomalari va taniqli adiblariga bag‘ishlangan monumental asarlari bugungi kunda Vatanimiz ko‘rkiga ko‘rk qo‘shib turibdi. Jaloliddin Mirtojiyev aslida rassomlikka juda qiziqqan rangtasvir asarlariga qarab turib uydagi oppoq yostiq jildlarining matosiga qandaydir bir asar ishlashga harakat qilib yurgan kezlari maktabda tarix fanidan kim kichkina haykalcha yasab kelsa besh qo‘yaman deganda u Mironning “Diskobol” haykalini gipsdan ishlab ko‘radi. Bundan o‘zi juda xursand bo‘ladi va haykaltaroshlikka mehri ortadi. Shundan so‘ng ustozining uning haykaltaroshlikka bo‘lgan qiziqishi va qobilayitini ko‘rib, Pedagogika Institutining haykaltarosh Abdumo‘min Boymatovga shogirdlikka bergan deya eslaydi haykaltarosh esdaliklarda. Jaloliddin Mirtojiyev asarlarini manbaalarga keltirilgan ma’lumotlarga, qo‘lyozmalarda ishlangan miniatyuralarga tayangan holda va o‘ziga yaqin davrda yashaganlarining “uyiga borib liboslar bo‘ladimi va boshqa

mayda detallarigacha o'rganib oila azolaridan o'sha insonni barcha fazilatlarini o'rganib” asarlaridagi obrazning ichki kechinmalarini yuz mimikalarida qarashlarida ifodalay olgan. “Ularning turli xil materiallar, xomashyolar va

teksturalardan foydalanib haykallariga dinamik element qo'shishi, ularni vizual tarzda ajoyib va jozibali qilib ko'rsatadi. Ularning o'z kasbiga fidoyiligi, badiiy ijod orqali hikoya qilishga ishtiyoqi san'at olamida mohir haykaltarosh sifatida obro'-e'tibor qozonishiga sabab bo'ldi”.

Zahiriddin Muhammad Bobur Haykali judayam viqorli O'zbekistonning Andijon shaxrida, ko'rkam qadamjolaridan biriga aylangan. 1993 - yilda ishlangan ushbu asar uchun tanlov elon qilinadi, Jaloliddin Mirtojiyev Andijonda o'zidan bir yodgorlik

qolishiga astoydil harakat qiladi va tushida namoyon bo'lgan kompozitsiyani tayorlab g'olib bo'ladi. Jaloliddin Mirtojiyevning Bobur asari muskullariga liboslarida bo'rttirishlar yo'qligi yuzlaridagi mayinlik, otning muskullariga e'tibor qilinmagani va yopinchig'i otning oyog'i ostidagi toshlarga ulanib ketishi kuzatuvchida sarkarda emas balki shoirona tasavvur uyg'otadi. Ijodkor bu asarini juda mahorat bilan o'zgacha boshqa haykallarga o'xshamaydigan badiiy yechimga ega asar sifatida ommaga taqdim qilgan deya olamiz. U tarixiy siymolarni o'z ijodida talqin qilarkan qo'lyozmalardagi miniatyura tasvirlariga asoslangan holda namoyish etilishi ayni shu haykalda mujassam bo'lganini hamda asarga ijodiy yondashganini ko'rishimiz mumkin. Boburning boshidagi sallasi hind madaniyatiga xos bo'lib, uning Hindistonni zabt etgani va u yerning podshohi ekanligini ko'rsatadi va qo'lini ko'ksida turishi esa vataniga bo'lgan muhabbati, sodiqligi, hurmati cheksizligini ko'rsatib turuvchi ramziylik bilan ifodalab berganini guvohi bo'lamiz. Otlarning boshi egik holatda ishlanishi esa egasiga naqadar vafodorligini va ot vafo timsoli ekanligi ijodkorlar tomonidan puxtalik bilan tasvirlab berilgan. Haykallarda ishlangan barcha bezaklar ular yashab o'tgan davrga xos va murakkab shaklda ishlanganligini ko'rishimiz mumkin.

Alisher Navoiyga bag‘ishlangan ushbu haykal Rossiyada 2012-yilda ishlangan bo‘lib, haykaltarosh Jaloliddin Mirtojiyev ijodining yorqin namunalaridan biri hisoblanadi, u nafaqat tarixiy shaxsni aks ettiradi, balki uning ma‘naviy olami va millat madaniyatidagi o‘rnini ham yuksak badiiy ifoda bilan

namoyon etadi. Haykal klassik monumental san‘at uslubida yaratilgan bo‘lib, uning kompozitsion tuzilishi vertikal dinamizmga asoslangan. Yuksak postament – shaxsning ulug‘vorligini ta’kidlash bilan birga, uning tarixiy va madaniy merosini e’zozlash ramzi sifatida xizmat qiladi. Figuraning silueti va plastikasidagi uyg‘unlik – Navoiyning ichki dunyosi va tafakkur olamini ochib berishga xizmat qiladi. Qo‘l harakati va gavda holati – Shoirning tafakkurga cho‘nganini, bilim va ma‘rifat targ‘ibotchisi ekanligini ifodalovchi kuchli badiiy ifodadir. Haykal ijodiy yondashuv bilan yaratilgan bo‘lib, unda realistik detallar orqali Navoiy siymosi jonlantirilgan. Yuz ifodasi – chuqur tafakkur, donishmandlik va ma‘naviy boylikni aks

ettiradi. Kiyim detallari – davrga xos an‘anaviy liboslar nafis ishlangan bo‘lib, matoning tabiiy burmalari obrazning realistik jozibasini oshiradi. Kitob yoki qo‘lyozma – Navoiy ijodining asosiy mohiyatini ochib beruvchi muhim detal bo‘lib, uning ilm-ma‘rifat va adabiyotga bo‘lgan fidoyiligini ramziy aks ettiradi. Haykal bronzadan ishlangan bo‘lib, bu material monumental san‘atda keng qo‘llanadi. Bronza mustahkamligi va vaqt o‘tishi bilan yanada qadriyatlilik kasb etishi – haykalning abadiylik va doimiylik ramzi sifatida ahamiyatini oshiradi. Haykal yuzasidagi chuqur ishlov berish – tafsilotlarni aniq va tabiiy ifodalash imkonini bergan. Poydevorining marmardan ishlanishi – jiddiylilik va rasmiylik ruhini kuchaytirgan. Bu haykal faqatgina badiiy yodgorlik emas, balki xalqning Navoiyga bo‘lgan hurmati va milliy o‘zligini anglatuvchi ramziy obidadir. O‘zbek madaniyati va adabiyotining buyuk namoyandasi sifatida Navoiy tasviri bu haykal orqali abadiylashtirilgan. Mirtojiyevning mahorati tufayli ushbu yodgorlik realizm va ramziylik uyg‘unlashgan san‘at namunasi sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa: Jaloliddin Mirtojiyevning ushbu asarlari o‘zbek adabiyoti tarixida muhim o‘rin tutadigan Bobur va Navoiy shaxsi va ijodini yanada chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Boburning ijodi va tarixiy faoliyati, shuningdek, Navoiy

asarlarning dunyo bo‘ylab o‘rganilishi va qadrlanishi to‘g‘risidagi ma’lumotlar nafaqat adabiyotshunoslar, balki keng kitobxonlar uchun ham qimmatli hisoblanadi. Bu tadqiqotlar orqali o‘zbek madaniyatining ulug‘ namoyandalari merosini xalqaro miqyosda targ‘ib qilishga katta hissa qo‘shiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev N. Jahon san’ati tarixi. – Toshkent. 2007 “O‘zbekiston” NMIU. 271 b. <https://t.me/armmrdr>
2. Ахмедова Э.Р. Культурология. Мировая культура: учебник/ Э.Р.Ахмедова, Р.Габидулин; ред. Г.Дресвянская; ретс. Т.К.Кузиев, Р.Х.Такташ. - Ташкент: Академия художеств Узбекистана, 2001. - 304 с. <https://t.me/armmrdr>
3. Гюл Э. Диалог культур в искусстве Узбекистана: античность и средневековье /Э. Гюл; науч. ред. А.Хакимов. - Алматы: ПРИНТ-С; Ташкент: Мир ИНФОРМ, 2005. - 208 с. <https://t.me/armmrdr>
4. Kultasheva N.D. “Umumsan’at tarixi (O’rta asrlar san’ati)”, o‘quv qo‘llanma. T.; 2019. <https://t.me/armmrdr>
5. Kultasheva N.D. “Umumsan’at tarixi (XIX asr G‘arbiy Yevropa mamlakatlari san’ati)”, o‘quv qo‘llanma. T.; 2019. <https://t.me/armmrdr>
6. https://uza.uz/oz/posts/umrini-sanatga-bagishlagan-ijodkor-yodi_568327
7. Жалолiddин Миртожиев - “Мен Ўзбекнинг мусаввириман” хотира кўргазмасидан лавҳа
8. Haykaltarosh Jaloliddin (Ravshan) Mirtojiev ijodiga nazar va ehtirom | Journal of Culture and Art (imfaktor.com)

BIOLOGIYA DARSLARIDA BILISH FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH SHAKLLARI

Ablakulova Nodira Abduvahobovna

Guliston davlat universiteti dotsenti, Biologiya fanlari bo‘yicha (PhD)

Karabayeva Navruza Toyirjon qizi

Guliston davlat universiteti Biologiya ta’lim yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: maqolada darsda o‘quvchilarning bilish faoliyati va o‘qituvchining pedagogik faoliyati, faoliyatini tashkil etish va boshqarish dars strukturasi, local darajadagi pedagogik texnologiyalar yoritib berilgan.